

ASARİATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

İstanbul Müzelerinin Teşkilât Tarihçesi

İstanbul Asariatika Müzelerile Topkapu Sarayı Müzesi İstanbul'un en güzel bir yerindedir. Bu gün İstanbul Müzeleri gerek ihtiva ettiği eser ve gerek tertip ve tasnif itibarile değerli bir müze ve bir ilim müessesesi halinde bulunmaktadır.

Bizde müzecilik hemen hemen 90 sene evvelinden başlar. 1262 - 1845 tarihinde, o zaman Tophane Müdüri bulunan Demat Fethi Ahmet Paşa asarı atikaya morak ederek ele gegen antikaları Darphane bitişigindeki Harbiye anbarı ittihaz edilen ve şimdi Askeri Müzesi olan (Sent - İren) kilisesinde toplanmak himmetinde bulunmakta ki, bu toplayış istikbalde bir müzenin vücade getirilmesine yol açmıştır. Fethi Paşanın vefatından sonra takriben yirmi sene kadar bir müddet Müzenin bir mevoudiyeti resmîyesi olmamış ve asker nübetoilerden mada muhafızları da bulunmamıştı. Bittabi biriken eserlerin mantasem bir defteri de yapılmamıştı. Tasnif oihetine gelince: Bunda mefkut idi. Büyük kit'ada olan mermerler alâhalihi yatırılmış ve küçük eserlerin üzerinede tahtadan birer yafıt konmuştu. 1868 Senesinde seyyahat makendile İstanbul'a gelmiş olan Fransa Akademisi Asasından Mr. Dumont'un harbiye anbarında mahfus asariatika-nın nevi ve miktarına dair olan kataloğu negredildiği zaman bu hal böylece devam ediyordu. (1285 - 1868) de Âli Paşanın sadaret makamına gelmesiyle buraya (Müzei Hümayun) unvanı verildi. Ve Galata Saray Sultanisi muallimlerinden İngiltere'li Mr. Coold buraya Müdür tayin olundu.

Mr. Coold 1288 de mevcut eserlerin taş basmasıyla resimlerini havi bulunan Fransison gayet muhtasar bir fihristini yaptı. Bu tarihlerde Maarif Nazırı olan Saffet Paşa Vilâyetlerde bulunan asariatikanın korunması ve nakli mümkün olanların İstanbul'a gönderilmesi hakkında Valilere emirler verdi. Bu emre iktifan pek çok Valiler tarafından bir hayli asariatika İstanbul'a sevk edildi. Ve Müzenin muhteviyatı artmakta devam etti.

Âli Paşayı Mahkem sadarete istihlaf eylesen olan Mahmut Nedim Paşa 1288 senesinde müzeyi lağvetti.ve buradaki eserlerin muhafaza ve nezaretini Avusturya Sefiri Baron Prokesch Osten'in tavsiyesi üzerine Mr. Terensio'ya bıraktı.

ASARIATİKA MÜZELERİ
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

II

Mr. Terenzio bir sene kadar bu memuriyette kaldı. Gerek bunun ve gerek 1289 - 1272 de Maarif Nazarı olanca tekrar Müze Müdiriyetini teşkil eden Ahmet Vefik Paşanın zamanında Müseye Müdür tayin olunan Alman-yalı Mr. Dethier'nin de kayda değer bir emek ve faaliyeti görülmedi. Bu hal 1292 - 1275 senesine kadar bu şekilde devam etti. Bu tarihte Maarif Nezaretine tayin olunan Subhî Paşa Müzelerin ehemmiyetini takdir ederek Harbiye anbarındaki asariyatikayı Topkapu Sarayı müstemelâtından olan Çinili Kışke naklettirdi. Ve böylece İstanbul'un fethinden yirmi sene sonra inşa edilmiş olan gerek tarz ve uslubi mimariyesindeki ahenk ve tenasübü ve gerek sarafeti ile Türk sanatının bir inisi olan bu güzel ve tarihi abide ilk esaslı müze kurulmuş oldu.

1291 - 1274 tarihinde Maarif Nezaretince 36 maddelik bir asariyatika nizamnamesi ihzar olundu. Bu nizamname ahkâmına göre hafriyatta bulunacak antikalar, bir kısmı hafire, bir kısmı hafrolunan arazinin sahibine verilmek ve diğer kısmı da Devlet Müzesine ait olmak üzere üç kısma ayrılıyordu. Bu taksim keyfiyeti müzenin inkişafına aykırı olduğundan bu nizamname tebdil olunarak 1299 tarihli bir nizamname mevki tatbika konulmuş ve muahharen bunun yerine de 1322 tarihli nizamname kaim olmuştur.

Mr. Dethier vefat edince yerine Edhem Paşa Zade Hamdi Bey Müdür tayin olundu. Mumaileyh 30 Ağustos 1297 (1881) tarihinden vefatı tarihi olan 24 Şubat 1325 tarihine kadar devam eden 28 senelik müdürlüğünde asıl müze binalarına yaptırmış ve Sayda medfeni kralisinde 1888 de yaptıkları hafriyatla bütün dünyaca meşhur ve malûm olan (Büyük İskender lahit) namile tanılan muazzam lahit ile buna müvafik buna müvafik bir hayli mühim diğer muazzam lahitleri keşif ve bunları müseye getirmeye muvafik olmuştur.

Hamdi Beyin vefatından sonra yerine muavini olan biraderi Halil Edhem Beyefendi tayin buyrulmuş ve bu vazifeyi mütakaiden çekildikleri 28 Şubat 1331 tarihine kadar büyük bir muvaffakiyet ve dirayetle idare etmiştir. Mumaileyhin çekilmesi üzerine İzmir Müzesini kuran Maarif Vekâleti Asariyatika Müfettiği Umumiî Asis Bey tayin kılınmıştır.

Halil Edhem Bey zamanında Müzeler çok yüksek terakki ve inkişafa mazhar olmuştur. Esöümle Merhum Hamdi Beyin vücude getirmiş olduğu (Sanayi Nefise Mektebi Âlisi) binası da 1334 senesinde Müzeler İdaresine katılarak burada ayrıca bir (Eski Park Esarleri) Müzesi teşkil edil-

ASARIATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

III

diği gibi Müzelerin mevcudatını ilim dünyasına tanıtan bir hayli eserlerde vücade getirilmiştir. Halen klasik nizamındaki büyük müze binası, Roma, Yunan ve Bizans eserlerine tahsis edilmiştir. Çinili Köşk ile Sumer Hitit, Asur, Misrî, Hımyerî, Part, Aramî gibi eski şark eserlerinin içinde toplanmış olduğu (Eski Şark Eserleri Müzesi) ve 1924 tarihinde müze haline getirilen Topkapı Sarayı Müzesi, Süleymaniye'deki Türk ve İslâm Asarı Müzesi ve bir de Yedikuleden teşekkül etmektedir.

İçlerinde mütenevvi, nadide ve çok kıymetli eserleri ihtiva eden müzelerimiz, tarihin yollarını aydınlatacak birer tetkik hazinesidir, diyebiliriz.

Türk tarihini genişletecek bir çok kıymetli eserler meselâ: Sumer ve Hitit eserleri bu gün Eski Şark Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Türk ve İslâm Müzesi ile Çinili Köşk ve Topkapı Sarayı Müzelerinde Türklüğe ait çok mükemmel ve nadide eserler bulunmaktadır.

Eski Yunan, Roma ve Bizans koleksiyonlarına ihtiva eden Asariatika Müzesinde milattan evvel ve sonraya ait asarı heykeltraşi ile mimari parçalar Finike Kiralı Tabnit ile zeveosinin lahitleri ve yine yukarıda bahsi geçen ve çok yüksek birer eseri san'at olan Büyük İskender namile maruf lahit ile Sayda medfeni kiralisinde keşfolunan muazzam lahitler ve bunlardan başka bir çok vazolar, heykellekler, toprak mamulat gibi her biri başka noktadan kıymetli eserlerde mevcuttur. Asariatika Müzesi aynı zamanda İslâmî ve gayri İslâmî gayet sengin bir sikke ve madalya koleksiyonu ile sarf meslek kitaplarından mürekkep muazzam bir kütüphaneyi ihtiva etmektedir. Ayrıca başlı başına bir kısım teşkil eden Cevat Paşa, Şakir Paşa, Recai Zade Ekrem ve Diyarıbekir'li Sait Paşa merhurların Müzeye vakfedilmiş kitapları da vardır.

Anırlardan beri bir anbar halinde iken müze haline ifrag ile istifadeli bir hale getirilen Topkapı Sarayı müzesi ile Süleymaniye'deki Türk ve İslâm Müzesi de gerek Türk tarihi ve mimarişi ve gerek ihtiva ettiği asarın tenevvülü itibarile hem asariatika ve hem de aynı zamanda büyük bir Etnografya ve san'at müzesidirler.

Topkapı Sarayı Müzesinin malik olduğu binlerce parçadan mürekkep çini ve silah koleksiyonları ve hele nadide yazın eserler, kumaşlar as saman içinde bediiyat aleminin nasarı takdir ve hayretini celp etmiş.

ASARİATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

IV

tir. Türk ve İslâm Müzesine gelince: ihtiva ettiği nadide ve eski
Halılar, levhalar, yazma kitaplar, müşahhep cildlerde bu Müzeye istis-
nai bir kaymet vermektedir.

Dizans Surlarına bitişik olarak yapılmış Türk kaleleri olan Yedi
Kule Hisarları da görülmeye değer bir tarihî abidedir. Bir zamanlar
içinde bir çok tarihî hadise ve sahnelerin geçmiş olduğu bu tarihî
abidelerde bu gün Müzelerimizin müstemelâtından bulunmaktadır.

ASARIATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

İstanbul Müzelerinin Teşkilât Tarihçesi

İstanbul Asariatika Müzelerile Topkapu Sarayı Müzesi İstanbul'un en güzel bir yerindedir. Bu gün İstanbul Müzeleri gerek ihtiva ettiği asar ve gerek tertip ve tasnif itibarile değerli bir müze ve bir ilim müessesesi halinde bulunmaktadır.

Bizde müzecilik hemen hemen 90 sene evvelinden başlar. 1262 - 1845 tarihinde, o zaman Tophane Müşürü bulunan Damat Fethi Ahmet Paşa asarı atıkaya merak ederek ele geçen antikaları Darphane bitişigindeki Harbiye anbarı ittihaz edilen ve şimdi Askeri Müzesi olan (Sent - İren) kilisesinde toplamak himmetinde bulunmuştu ki, bu toplayış istikbalde bir müzenin vücade getirilmesine yol açmıştır. Fethi Paşanın vefatından sonra takriben yirmi sene kadar bir müddet Müzenin bir mevoudiyeti resmîyesi olmamış ve asker nöbetçilerden maada muhafızları da bulunmamıştı. Bittabi biriken eserlerin muntazam bir defteri de yapılmamıştı. Tasnif cihetine gelince: Buda mefkut idi. Büyük kıt'ada olan mermerler alahalihi yatırılmış ve küçük eserlerin üzerinede tahtadan birer yafta konmuştu. 1868 Senesinde seyyahat maksadile İstanbul'a gelmiş olan Fransa Akademisi Azasından Mr. Dumont'un harbiye anbarında mahfuz asariatika-nın nevi ve mikdarına dair olan katalogu neşredildiği zaman bu hal böylece devam ediyordu. (1285 - 1868) de Âli Paşanın sadaret makamına gelmesile buraya (Müzei Hümayun) unvanı verildi. Ve Galata Saray Sultanisi muallimlerinden İngiltere'li Mr. Goold buraya Müdür tayin olundu.

Mr. Goold 1288 de mevcut eserlerin taş basmasile resimlerini havi bulunan Fransızca gayet muhtasar bir fihristini yaptı. Bu tarihlerde Maarif Nazırı olan Saffet Paşa Vilâyetlerde bulunan asariatikanın korunması ve nakli mümkün olanların İstanbul'a gönderilmesi hakkında Valilere emirler verdi. Bu emre iktifaen pek çok Valiler tarafından bir hayli asariatika İstanbul'a sevk edildi. Ve Müzenin muhteviyatı artmakta devam etti.

Âli Paşayı Makamı sadarete istihlaf eylemiş olan Mahmut Nedim Paşa 1288 senesinde müzeyi lağvetti.ve buradaki eserlerin muhafaza ve nesaretini Avusturya Sefiri Baron Prokesch Osten'in tavsiyesi üzerine Mr. Terensio'ya bıraktı.

ASARIATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

II

Mr. Terenzio bir sene kadar bu memuriyette kaldı. Gerek bunun ve gerek 1289 - 1872 de Maarif Nazırı olunca tekrar Müze Müdiriyetini teşkil eden Ahmet Vefik Paşanın zamanında Müzeye Müdür tayin olunan Almanyalı Mr. Dethier'nin de kayda değer bir emek ve faaliyeti görülmedi. Bu hal 1292 - 1875 senesine kadar bu şekilde devam etti. Bu tarihte Maarif Nezaretine tayin olunan Subhı Paşa Müzelerin ehemmiyetini takdir ederek Harbiye anbarındaki asariyatı Topkapu Sarayı müstemelâtından olan Çinili Köşke naklettirdi. Ve böylece İstanbul'un fethinden yirmi sene sonra inşa edilmiş olan gerek tarz ve uslûbu mimariyesindeki ahenk ve tenasübü ve gerek zarafeti ile Türk sanatının bir incisi olan bu güzel ve tarihi abide ilk esaslı müze kurulmuş oldu.

1291 - 1874 tarihinde Maarif Nezaretince 36 maddelik bir asariyatîka nizamnamesi ihzar olundu. Bu nizamname ahkâmına göre hafriyatta bulunacak antikalar, bir kısmı hafire, bir kısmı hafrolunan arazinin sahibine verilmek ve diğer kısmı da Devlet Müzesine ait olmak üzere üç kısma ayrılıyordu. Bu taksim keyfiyeti Müzenin inkişafına aykırı olduğundan bu nizamname tebdil olunarak 1299 tarihli bir nizamname mevkiî tatbika konulmuş ve muahharen bunun yerine de 1322 tarihli nizamname kaim olmuştur.

Mr. Dethier vefat edince yerine Edhem Paşa Zade Hamdi Bey Müdür tayin olundu. Mumailayh 30 Ağustos 1297 (1881) tarihinden vefatı tarihi olan 24 Şubat 1325 tarihine kadar devam eden 28 senelik Müdürlüğünde asıl müze binalarını yaptırmış ve Sayda medfeni kralisinde 1888 de yaptığı hafriyatla bütün dünyaca meşhur ve malûm olan (Büyük İskender lahdı) namile tanılan muazzam lahit ile buna mümasil ~~buna mümasil~~ bir hayli mühim diğer muazzam lahitleri keşif ve bunları müzeye getirmeye muvaffak olmuştur.

Hamdi Beyin vefatından sonra yerine muavini olan biraderi Halil Edhem Beyefendi tayin buyrulmuş ve bu vazifeyi mütekaiden çekildikleri 28 Şubat 1931 tarihine kadar büyük bir muvaffakiyet ve dirayetle idare etmiştir. Mumailayhin çekilmesi üzerine İzmir Müzesini kuran Maarif Vekâleti Asariyatîka Müfettişî Umumîsi Aziz Bey tayin kılınmıştır.

Halî Edhem Bey zamanında Müzeler çok yüksek terakkî ve inkişafa nashar olmuştur. Ezöümle Merhum Hamdi Beyin vücûde getirmiş olduğu (Sanayiî Nefise Mektebi Âlisi) binası da 1334 senesinde Müzeler İdaresine katılarak burada ayrıca bir (Eski Şark Eserleri) Müzesi teşkil edil-

ASARIATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

III

diği gibi Müzelerin mevcudatına ilim dünyasına tanıtan bir hayli eserlerde vücade getirilmiştir. Halen klasik nizamındaki büyük müze binası, Roma, Yunan ve Bizans eserlerine tahsis edilmiştir. Çinili Köşk ile Sumer Hitit, Asur, Misrî, Himyerî, Part, Aramî gibi eski şark eserlerinin içinde toplanmış olduğu (Eski Şark Eserleri Müzesi) ve 1924 tarihinde müze haline getirilen Topkapu Sarayı Müzesi, Süleymaniyedeki Türk ve İslâm Asarı Müzesi ve bir de Yedikuleden teşekkül etmektedir.

İçlerinde mütenevvi, nadide ve çok kıymetli eserleri ihtiva eden müzelerimiz, tarihin yollarını aydınlatacak birer tetkik hazinesidir, diyebiliriz.

Türk tarihini genişletecek bir çok kıymetli eserler meselâ: Sumer ve Hitit eserleri bu gün Eski Şark Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Türk ve İslâm Müzesi ile Çinili Köşk ve Topkapu Sarayı Müzelerinde Türklüğe ait çok mükemmel ve nadide eserler bulunmaktadır.

Eski Yunan, Roma ve Bizans koleksiyonlarını ihtiva eden Asariatika Müzesinde milattan evvel ve sonraya ait asarı heykeltraşi ile mimari parçalar Finike Kiralı Tabnit ile zevcesinin lahitleri ve yine yukarıda bahsî geçen ve çok yüksek birer eseri san'at olan Büyük İskender namile maruf lahit ile Sayda medfeni kiralisinde keşfolunan muazzam lahitler ve bunlardan başka bir çok vazolar, heykelcikler, toprak mamûlat gibi her biri başka noktadan kıymetli eserlerde mevcuttur. Asariatika Müzesi aynı zamanda İslâmî ve gayri İslâmî gayet sengin bir sikke ve madalya koleksiyonu ile sırf meslek kitaplarından mürekkep muazzam bir kütüphaneyi ihtiva etmektedir. Ayrıca bağlı başına bir kısım teşkil eden Cevat Paşa, Şakir Paşa, Kocai Zade Ekrem ve Diyaribekir'li Sait Paşa merhumların Müzeyeye vakfedilmiş kitapları da vardır.

Asırlardan beri bir anbar halinde iken müze haline ifrag ile istifadeli bir hale getirilen Topkapu Sarayı müzesi ile Süleymaniye'deki Türk ve İslâm Müzesi de gerek Türk tarihi ve mimarîsi ve gerek ihtiva ettiği asarın tenovvü itibarile hem asariatika ve hem de aynı zamanda büyük bir Etnografya ve san'at müzesidirler.

Topkapu Saray Müzesinin malik olduğu binlerce parçadan mürekkep çini ve silah koleksiyonları ve hele nadide yazma eserler, kumaşlar as zaman içinde bediiyat aleminin nazarı takdir ve hayretini celp etmiş-

ASARIATİKA MÜZELERİ

UMUM MÜDÜRLÜĞÜ

U. ....

H. ....

IV

tir. Türk ve İslam Müzesine gelince: ihtiva ettiği nadide ve eski Halılar, levhalar, yazma kitaplar, müzehhep cildlerde bu Müzeye istisnai bir kıymet vermektedir.

Bizans Surlarına bitişik olarak yapılmış Türk kaleleri olan Yedi Kule Hisarları da görülmeğe değer bir tarihi abidedir. Bir zamanlar içinde bir çok tarihi hadise ve sahnelerin geçmiş olduğu bu tarihi abidelerde bu gün Müzelerimizin müstemelâtından bulunmaktadır.

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlerde İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtı

Aziz Ogan Koleksiyonu

OGNIST0100602